

УДК 340.114:342.518(477)"364"] :341.3
<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2026-1-19-41-47>
<https://orcid.org/0000-0002-2488-7377>

Стременовський С. М.,
 кандидат юридичних наук, професор кафедри права,
 Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний
 класичний університет імені Пилипа Орлика»
 м. Миколаїв, Україна

<https://orcid.org/0009-0006-8426-2674>

Клюєв Г. О.,
 здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
 спеціальності 081 «Право»,
 Приватний заклад вищої освіти
 «Міжнародний класичний університет
 імені Пилипа Орлика»
 м. Миколаїв, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАВА І ПОЛІТИКИ В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. У статті досліджується взаємовплив правої та політичної сфер у контексті сучасної російсько-української війни. Аналізуються особливості їхньої взаємодії під час конфлікту, з акцентом на формування правових механізмів у сфері національної безпеки, воєнного стану та захисту прав громадян. Окрему увагу приділено міжнародно-правовим аспектам, ролі правової політики у забезпеченні стабільності та легітимності державних рішень. Висвітлюються наукові погляди Г. Ситника, Н. Клименко та інших експертів, зокрема щодо глобальних змін у системі міжнародних відносин та гуманітарної безпеки. Визначено перспективи удосконалення правового регулювання у кризових умовах, зокрема щодо захисту прав людини, інформаційної безпеки та відновлення України після війни. Стаття підкреслює важливість узгодження правових та політичних інститутів для стабільного розвитку держави, запобігання правовим зловживанням та зміцнення довіри громадян.

Ключові слова: право, політика, правова політика, війна, воєнний стан, конфлікт, безпека.

STREMENOVSKY S., KLYUYEV G. THE INTERCONNECTION OF LAW AND POLITICS IN PUBLIC LIFE DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. This article provides a comprehensive examination of the complex and dynamic interplay between the legal and political spheres within the context of the ongoing Russian-Ukrainian war, a conflict that has significantly impacted regional stability and international security. It delves into the intricate features of their mutual influence during the hostilities, analyzing how legal frameworks and political decisions interact and shape each other amidst the evolving crisis. Special emphasis is placed on the development and adaptation of legal mechanisms in critical areas such as national security, the implementation of martial law, and the protection of citizens' fundamental rights and freedoms under wartime conditions. The study also explores the international legal aspects of the conflict, highlighting the role of international law in regulating state behavior, humanitarian law, and the mechanisms aimed at ensuring accountability and justice. Considerable attention is given to the role

of legal policy in maintaining stability and legitimacy of government actions during wartime, as well as in shaping the broader international response. The article features scholarly insights from prominent experts such as G. Sytnyk, N. Klymenko, and others, particularly concerning the ongoing global shifts in the international relations system, the challenges to humanitarian security, and the implications for Ukraine's sovereignty and territorial integrity. It also discusses potential prospects for improving legal regulation and governance under conditions of crisis, including safeguarding human rights, ensuring information security, and facilitating Ukraine's socio-economic recovery and reconstruction in the post-war period. The paper underscores the critical importance of aligning legal and political institutions to promote the stable development of the state, prevent legal abuses, and foster greater trust among citizens. Ultimately, it aims to contribute to the understanding of how legal and political strategies can be effectively coordinated to address the multifaceted challenges posed by the conflict, ensuring resilience and resilience-building in both national and international contexts.

Keywords: law, politics, legal policy, war, martial law, conflict, security.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві взаємозв'язок між правом і політикою набув особливого значення, особливо в умовах війни між Росією та Україною. Війна стала випробуванням для правової системи, яка має забезпечувати захист прав громадян, підтримувати державний суверенітет та стабільність. Водночас політика визначає стратегічні напрями та пріоритети державної відповіді на виклики війни. Аналіз цього взаємозв'язку важливий для формування ефективних правових механізмів у сфері національної безпеки, правового регулювання воєнного стану та забезпечення прав людини в умовах воєнних дій. Вивчення цієї проблематики сприятиме пошуку оптимальних шляхів узгодження правових та політичних інтересів у контексті сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато вчених, журналістів, військових експертів та істориків досліджують російсько-українську війну. З них особливо виділяються Григорій Ситник і Наталія Клименко. Значний внесок роблять аналітики, такі як Роб Лі, що вивчають стратегічні та військові аспекти конфлікту.

Г. П. Ситник досліджував глобальні зміни у системі міжнародних відносин у контексті російсько-української війни та їх політичних наслідків. Він аналізував дезінтеграцію існуючої світової системи, її кризові процеси та формування багатопольярного світу через розподіл на кластери та нові геополітичні центри [1, с. 5]. У його роботах висвітлюється руйнування традиційних міжнародних механізмів узгодження інтересів, зростання ролі силових сценаріїв, поширення ризиків ядерної та біологічної війни. Особлива увага приділялася трансформації таких блоків, як ООН, НАТО, ШОС, БРІКС [1, с. 6], та їх ролі у новій системі безпеки. На думку Ситника, глобальна безпека визначатиметься боротьбою за контроль над буферними зонами і ресурсами, а Україна має знайти свій шлях для збереження суверенітету в умовах нової багатопольярної реальності.

Н. Г. Клименко акцентувала увагу на важливості гуманітарної безпеки України у контексті повоєнної відбудови [2, с. 12]. Вчена підкреслювала, що рівень розвитку гуманітарної сфери — освіти, науки, культури, охорони здоров'я та інших — визначає рівень цивілізованості та безпеки держави. Вона аналізувала масштабні руйнування гуманітарної інфраструктури через військові дії та наголошує на необхідності пріоритетного врахування гуманітарних аспектів у національній політиці. Клименко порівнювала українські підходи з міжнародними стратегічними документами інших країн, наголошуючи на важливості комплексної політики у сферах освіти, культури, ідентичності та міжнаціональних відносин. Її висновки підкреслюють, що гуманітарна безпека має бути закріплена у нормативно-правових актах і вимагати системного підходу для відновлення та розвитку України після війни.

Роб Лі відзначав високу кмітливість та технологічну підготовку української армії, водночас підкреслював складність тактичної ситуації в Бахмуті, де росіяни зазнавали значних

втратах, але поступово просувалися до транспортних шляхів міста. Він зазначав, що потенціал українського контрнаступу зростає за умови збереження резервів і правильної тактики, однак визнає ускладнення через виснаження ресурсів, зокрема боєприпасів і техніки. Лі підкреслював, що Росія має значні людські ресурси і веде виснажливу війну, використовуючи стару зброю та артилерію, а її стратегія полягає у захисті та виснаженні українських сил [3]. Він висловлював обережний оптимізм щодо повернення українських територій і можливості звільнення частини Криму у майбутньому, але наголошував на необхідності підтримки союзників і врахуванні змін у політичних та військових умовах.

Важливо відзначити, що, хоча існує значна кількість робіт з історії та військових аспектів конфлікту, на сьогодні недостатньо досліджень, присвячених саме взаємозв'язку права і політики в суспільному житті під час війни. Це створює прогалину у науковому аналізі, оскільки правові норми, політичні рішення та громадська думка тісно переплітаються і визначають характер і динаміку конфлікту.

Аналіз сучасних публікацій свідчить про високий рівень дослідженості історичних, політичних та правових аспектів конфлікту. Однак, залишається низка нерозкритих питань, зокрема щодо внутрішньополітичних механізмів, інструментів міжнародного правового реагування та впливу громадянського суспільства. Це створює перспективи для подальших міждисциплінарних досліджень, що дозволять глибше зрозуміти взаємозв'язки між правом, політикою та суспільним життям у контексті сучасної війни.

Формулювання завдання дослідження (мета статті). Мета цієї статті полягає у всебічному дослідженні взаємозв'язків між правом та політикою в контексті сучасних викликів, зокрема під час російсько-української війни. Це дозволить окреслити їхню роль у забезпеченні стабільності, законності та захисту прав громадян у період конфліктів, а також виявити прогалини у теорії та практиці, що потребують подальшого удосконалення. Задачами дослідження є аналіз сучасних підходів до співвідношення цих інститутів, визначення їхньої функціональної ролі у воєнний час, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності правового регулювання політичних процесів у кризових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практична значущість роботи обумовлена необхідністю формування дієвих механізмів взаємодії права і політики для протистояння викликам війни, збереження правового порядку та підтримки громадянського миру. У сучасних умовах збройного конфлікту, особливо в контексті війни на території України, актуальність дослідження полягає у запобіганні правовому вакууму, посиленні ролі правової політики та адаптації правових інструментів до нових реалій. Це дозволить ліквідувати існуючі прогалини у науковій теорії та практичних механізмах захисту прав і свобод громадян, зокрема у сфері правового забезпечення військового стану, гуманітарної допомоги та міжнародних відносин.

Дослідження базується на комплексному аналізі сучасних джерел, нормативно-правових актів, а також на застосуванні методів системного підходу, порівняльного аналізу та теоретичного моделювання. Виявлено, що під час війни політика виступає як інструмент формування і реалізації державних стратегій, спрямованих на захист національних інтересів, забезпечення безпеки та стабільності. Водночас право виступає механізмом закріплення та реалізації політичних цілей, єдиним інструментом нормативного регулювання суспільних відносин у кризовий період.

Взаємозв'язок права і політики у суспільному житті під час російсько-української війни є однією з ключових складових забезпечення стабільності, законності та захисту прав громадян в умовах гострої фази російської агресії. Значущість цієї теми полягає у тому, що війна ставить під питання баланс між правом і політикою, зокрема, щодо обмежень прав і свобод під час воєнного стану, прийняття надзвичайних законів і постанов. Аналіз сучасної ситуації показує, що ці дві сфери виступають взаємопов'язаними інституціями, які забезпечують стабільне функціонування

держави, її безпеку та розвиток суспільства. Вивчення взаємозв'язків між цими сферами дає змогу краще зрозуміти принципи легітимності, легальності та відповідальності у кризових умовах, а також визначити напрями розвитку правової політики для забезпечення стійкості й демократії в суспільстві. Таким чином, аналіз цієї теми є надзвичайно актуальним для формування ефективної державної політики і правового регулювання у сучасних умовах війни, що має безпосередній вплив на життя кожного громадянина і майбутнє України.

В сучасному українському суспільстві, яке характеризується високою складністю соціальних процесів, політика визначає стратегічні пріоритети держави щодо оборони, дипломатії, гуманітарної підтримки та відновлення. Водночас право закріплює ці цілі у нормативних актах, створюючи правову основу для їх реалізації. В умовах війни ця взаємодія набуває особливого значення: через формування правових рамок регулюються воєнні дії, ухвалюються закони про мобілізацію, правовий статус військовослужбовців, режими надзвичайного та воєнного стану та інші нормативні акти, що забезпечують функціонування держави у кризових умовах.

Особливість взаємозв'язку полягає у тому, що право є інструментом реалізації політичних цілей. Воно закріплює правові норми, що дозволяють державі здійснювати необхідні заходи для захисту національної безпеки, проте при цьому має гарантувати дотримання прав і свобод громадян, запобігаючи зловживанням владою. В умовах війни особливо актуальним є дотримання міжнародного гуманітарного права, яке регулює поведінку сторін конфлікту та захищає цивільне населення і культурну спадщину.

Війна, як руйнівний процес, спричиняє масштабні людські та матеріальні втрати, руйнує інфраструктуру і знижує рівень соціальної стабільності [4]. Це ускладнює реалізацію правових норм і політичних рішень, оскільки зростає кількість внутрішньо переміщених осіб, руйнуються сім'ї, традиційні цінності та культурна спадщина. Війна породжує атмосферу страху, недовіри та напруженості, що негативно впливає на психічний стан населення і підриває довіру до державних інститутів. Вона руйнує моральні цінності, людяність і сприяє зниженню рівня громадянської відповідальності, що ускладнює процес відновлення правового порядку.

Важливо також враховувати, що війна спричиняє зміну пріоритетів у системі правового регулювання. З'являються нові нормативно-правові акти, що регулюють особливий режим функціонування держави — воєнний стан, мобілізацію, контроль за інформаційним простором, гуманітарну допомогу. Політичні керівники прагнуть швидко реагувати на виклики, ухвалюючи закони та постанови, які забезпечують мобілізацію ресурсів і підтримку обороноздатності. Водночас, такі акти мають відповідати міжнародним стандартам і не порушувати фундаментальні права людей. Тому баланс між швидкістю прийняття рішень і їхньою правовою обґрунтованістю є ключовим аспектом ефективної правової політики у воєнний час. Це вимагає постійного вдосконалення правового механізму, який має бути гнучким і адаптивним до змін ситуації, одночасно дотримуючись принципів законності та гуманності.

З юридичної точки зору, у період війни особливо важливим є забезпечення дотримання правових процедур, виконання правових обов'язків громадян і державних інституцій. Це необхідно для збереження системи правової держави, запобігання хаосу та зміцнення довіри до інститутів влади. Правова політика спрямована на формування ефективних правових механізмів, що забезпечують правову стабільність і захист прав людини, зокрема у сферах безпеки, соціального захисту, евакуації та гуманітарної допомоги.

У контексті російсько-української війни важливо також враховувати роль міжнародного права, яке стає важливим інструментом у захисті прав людини та забезпеченні гуманітарних норм. Міжнародне гуманітарне право регулює відносини під час збройних конфліктів. Воно має на меті захист жертв війни та обмеження методів ведення бойових дій [4]. Це створює правову основу для захисту прав людини під час ведення військових дій. Україна, як держава, що стала

жертвою агресії, має можливість звертатися до міжнародних судів та організацій для захисту своїх інтересів і прав своїх громадян. Взаємодія між національними і міжнародними нормами стає критично важливою для забезпечення правового захисту в умовах війни, оскільки міжнародні механізми можуть слугувати додатковим бар'єром проти зловживань з боку держави.

Взаємодія права і політики у період війни проявляється у створенні правових засад оборони, мобілізаційних заходів, а також у захисті прав і свобод громадян. Політичні рішення визначають правову політику та законотворчий процес, розробляючи нормативно-правові акти, що регулюють режим воєнного стану, надзвичайний режим і забезпечують безпеку населення. Водночас, право функціонує як гарантія легітимності політичних дій, забезпечуючи законність і правову визначеність у складних умовах конфлікту.

Значущість такої взаємодії полягає у тому, що право є не лише інструментом політичної діяльності, а й базою для формування довіри громадян до держави. Водночас політичні процеси сприяють розвитку правової системи, її адаптації до нових викликів війни, зокрема у сфері прав людини, гуманітарного права та захисту цивільного населення. Важливою складовою є формування правової політики, яка спрямована на зміцнення правової держави, розвиток правової культури і правосвідомості громадян.

В умовах війни особливу роль відіграє правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян, зокрема у сферах безпеки, соціального захисту, евакуації та гуманітарної допомоги. Водночас, необхідно посилювати правову регламентацію надзвичайних заходів, що інколи обмежують права і свободи, але мають бути збалансовані з принципами законності та правової визначеності. Це дозволяє запобігти зловживанням та зберегти демократичний вектор державної політики.

В умовах війни також важливо враховувати вплив інформаційної політики на правову сферу. Контроль за інформаційним простором, боротьба з дезінформацією та пропагандою стають важливими завданнями для держави. Правові норми, що регулюють інформаційні потоки, повинні забезпечувати баланс між свободою слова та необхідністю захисту національної безпеки. Це вимагає чіткої правової регламентації, щоб уникнути зловживань і забезпечити прозорість у діяльності державних органів.

Не менш важливим є питання правового забезпечення відновлення після війни. Після завершення конфлікту Україні знадобиться комплексний підхід до відновлення правового порядку, який включатиме реформи в правовій системі, відновлення довіри до державних інститутів та забезпечення справедливості для жертв війни. Це може включати створення спеціальних комісій для розслідування воєнних злочинів, а також програми реабілітації для постраждалих. Важливо, щоб правова політика в умовах відновлення була спрямована на забезпечення прав людини, справедливості і примирення в суспільстві.

Отже, у сучасних умовах війни взаємозв'язок між правом і політикою набуває особливого значення для підтримки національної безпеки, захисту прав громадян і стабільності суспільства. Ефективна реалізація цих функцій можлива лише за умов тісної взаємодії політичних рішень і правових механізмів, що сприяє балансуванню між оперативністю і законністю, а також дозволяє подолати кризові ситуації та сприяти відновленню нормального функціонування суспільства. Взаємовідносини між правом і політикою у період війни є вирішальним чинником у формуванні правової бази для опору, відновлення та подолання наслідків конфлікту, а також у забезпеченні миру і злагоди в майбутньому.

Висновки. Отримані результати свідчать, що в умовах війни взаємодія політики і права характеризується посиленою роллю правової політики, яка сприяє формуванню правового фундаменту для воєнних і надзвичайних заходів, а також для захисту прав і свобод громадян. Виявлено, що ефективна правова політика повинна забезпечувати баланс між воєнним станом і правовою державою, з урахуванням особливостей сучасного конфлікту. Зокрема, необхідно є

розробка спеціальних правових механізмів щодо внутрішньої безпеки, захисту біженців, а також регулювання правового статусу військовослужбовців і цивільних у воєнний час.

Значущість отриманих результатів полягає у тому, що вони дозволяють визначити пріоритетні напрями удосконалення правового забезпечення у воєнний час, сприяють розробці більш ефективних правових інструментів для забезпечення прав і свобод громадян, а також допомагають уникнути юридичних прогалин і суперечностей у правовому регулюванні воєнних дій. Важливою складовою є формування правової культури суспільства, підвищення рівня правової освіти та розбудова системи правового виховання, що є запорукою сталого розвитку правової держави в умовах війни.

Висновки підтверджують, що взаємозв'язок права і політики під час війни є ключовим фактором у формуванні ефективної системи державного управління і правового захисту. Вдосконалення правового регулювання і підвищення ролі правової культури сприяють не лише стабілізації суспільства, а й запобіганню правовим зловживанням, зміцненню довіри громадян до державних інститутів. Перспективи подальших досліджень передбачають розробку інтеграційних моделей взаємодії політики та права, що враховують особливості воєнного часу, а також створення профілактичних механізмів для запобігання правовим конфліктам у кризових ситуаціях. Перспективами подальших досліджень є глибше вивчення міжнародно-правових аспектів війни, удосконалення законодавства у сфері правового забезпечення військових дій, а також розробка моделей інтеграції правових і політичних інститутів у процесі відновлення країни після завершення конфлікту.

Таким чином, дослідження підкреслює, що взаємозв'язок права і політики у воєнний час є ключовим чинником формування ефективної системи управління суспільством, захисту прав громадян і забезпечення національної безпеки. Надійне правове регулювання, відповідальне політичне керівництво та системна робота правових інститутів сприяють подоланню негативних наслідків війни і сприяють довгостроковій стабілізації й розвитку українського суспільства у складних умовах сучасної війни.

На завершення слід підкреслити, що взаємозв'язок права і політики у період війни визначає не лише ефективність оборони та стабільність держави, а й її міжнародну репутацію. Правові норми, що регулюють військові дії, гуманітарні аспекти та громадянські права, мають бути чіткими та відповідати стандартам міжнародного права. Політична воля повинна сприяти їхньому дотриманню, а правова система — забезпечувати контроль за законністю. Тільки так можливо зберегти демократичний порядок і людські цінності у складних умовах війни, сприяючи збереженню державності та майбутнього України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ситник Г. П. «Політичні наслідки російсько-української війни: глобальний контекст»: збірник матеріалів науково-практичного семінару «Політичні наслідки війни Російської Федерації проти України та шляхи їх подолання» (Київ, 26 травня 2023 р.) / Кафедра глобальної та національної безпеки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби. — Київ: 2023. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4213dddc-7924-44b4-bd33-8077f584a981.pdf&ved=2ahUKEwjCq7vo3OuOAxUCLhA1HXVIKj0QFnoECSBoQAQ&usg=AOvVaw2iWvTomlk1Qv284nHrVFkP>
2. Клименко Н. Г. «Основні напрями забезпечення гуманітарної безпеки держави в умовах повоєнної відбудови України»: збірник матеріалів науково-практичного семінару «Політичні наслідки війни Російської Федерації проти України та шляхи їх подолання» (Київ, 26 травня 2023 р.) / Кафедра глобальної та національної безпеки, Київський національний університет

імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби. — Київ: 2023. URL:

[https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4213dddc-7924-44b4-bd33-](https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4213dddc-7924-44b4-bd33-8077f584a981.pdf&ved=2ahUKEwjCq7vo3OuOAхUCLhAИXVIKj0QFnoECBoQAQ&usg=AOvVaw2iWvTomlk1Qv284nHrVfkP)

[8077f584a981.pdf&ved=2ahUKEwjCq7vo3OuOAхUCLhAИXVIKj0QFnoECBoQAQ&usg=AOvVaw2iWvTomlk1Qv284nHrVfkP](https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4213dddc-7924-44b4-bd33-8077f584a981.pdf&ved=2ahUKEwjCq7vo3OuOAхUCLhAИXVIKj0QFnoECBoQAQ&usg=AOvVaw2iWvTomlk1Qv284nHrVfkP)

3. Рещук К. Як буде розвиватися війна в Україні, прогнози Роба Лі. Forbes.ua. 22.03. 2023. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/chomu-ukraini-varto-zalishiti-bakhmut-chi-mozhliva-bitva-za-krim-de-mae-buti-kontnastup-zsu-intervyu-amerikanskogo-viyskovogo-analitika-roba-li-22032023-12539>
4. Юридичний вимір російсько-української війни: перемоги України в міжнародних судах. Укрінформ. 24.07.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3888571-uridicnij-vimir-rosijskoukrainskoi-vijni-peremogi-ukraini-v-miznarodnih-sudah.html>

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.03.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.04.2026

Дата публікації: 17.04.2026